

Brief on Parental Alienation

Sastavili: Konzorijum eksperata ispred široke mreže međunarodnih organizacija

7.10.2021.

1. Polazišna točka

- 1.1.Saznali smo da je došlo do širenja znatne količine dezinformacija o otuđenju u Hrvatskoj od strane pojedinaca i organizacija, uključujući neke medije, te da isto dolazi do vladajućih. Zabrinuti smo zbog toga što su donositelji odluka u području zaštite djece i obitelji time značajno zavarani, a osnažuje se lažni narativ o rodu i nasilju vezano uz ovu temu od strane pojedinaca i s njima povezanih organizacija.
- 1.2.Zbog zajedničke brige o zaštiti djece od svih oblika nasilja pripremili smo ovaj dokument, u kojem opisujemo što je to otuđenje te zašto predstavlja oblik obiteljskog nasilja i psihološkog zlostavljanja.
- 1.3.Nadamo se da će ove informacije biti korisne donositeljima odluka koji kreiraju politike i legislativu u području zaštite djece i obitelji, bez obzira na nečiji rod, od svih oblika obiteljskog nasilja (što uključuje i otuđenje).

2. Sažetak

- 2.1. Otuđenje se odnosi na ishod „kada djetetov otpor ili neprijateljstvo prema jednom roditelju nije opravdano i prvenstveno je rezultat psihološke manipulacije [kroz niz zlostavljajućih ponašanja] od strane drugog roditelja“. Ponašanja koja vode do otuđenja nazivaju se „otuđujuća ponašanja roditelja“.
- 2.2. Otuđujuće ponašanje roditelja je i psihičko zlostavljanje djece i obiteljsko nasilje, pri čemu je potonje očigledno prisilno i kontrolirajuće ponašanje. Očevi i majke imaju jednaku vjerojatnost da će biti počinitelji i žrtve otuđenja, kao i drugi članovi obitelji; dijete je uvijek žrtva. Kao i kod drugih oblika zlostavljanja, otuđenje ne diskriminira.
- 2.3.Postoji širok raspon otuđujućih ponašanja, koji se mogu pojaviti istodobno s ostalim oblicima obiteljskog nasilja u pozadini roditeljskih konflikata i poremećaja, kao i s nemogućnošću jednog ili oba roditelja da rade na restrukturiranju obitelji na zdrav način nakon razvoda/razdvajanja.

- 2.4. Postoje mnoge recenzirane (*peer-reviewed*) studije o otuđenju, od kojih su mnoge objavljene u nekim od vodećih znanstvenih časopisa, uključujući i časopise APA-e (American Psychological Association), poput *Psychological Bulletin*, *Psychology*, *Public Policy & Law*, *Association of Psychological Science's journal* i *Current Directions in Psychological Science*. **Lažno** je tvrditi da otuđenje nije priznato od strane znanstvene zajednice i da je „pseudoznanost“.
- 2.5. Neki napisi o otuđenju, osobito oni objavljeni u posljednje 3-4 godine, manjkavi su i pristrani te idu protiv prepoznavanja i pružanja podrške majkama, očevima, djedovima, bakama i djeci žrtvama otuđenja. Oni ističu rodnu pristranost vezanu uz temu obiteljskog nasilja koja nije podržana u većini istraživanja ovog problema.

3. Otušujuća ponašanja roditelja

- 3.1. Otušujuća ponašanja roditelja opisni je termin koji se odnosi na niz zlostavljanja ponašanja koja već desetljećima dokumentiraju znanstvenici o nasilju u obitelji: osobito povezano s upotrebom djece kao oružja protiv drugog roditelja. Otušujuća ponašanja roditelja služe kako bi dijete uvjerilo da ga drugi roditelj, koji je siguran i voli ga, nikada nije volio, da je opasan i da je dijete napustio.
- 3.2. Znanstvenici u području otuđenja ta su prisilno kontrolirajuća ponašanja označili kao otušujuće ponašanje roditelja zbog brige o tome kako ono utječe na dijete koje se koristi kao oružje. Drugim riječima, otušujuće ponašanje roditelja i zlostavljanje prisilnom kontrolom dva su pojma za **potpuno istu** stvar.
- 3.3. Otuđenje pogađa i djecu koja su žrtve, i otuđenog roditelja (ponekad se naziva otušivani roditelj ili roditelj žrtva), kao i njegovu širu obitelj i zajednicu.
- 3.4. Otušujuće ponašanje može biti nenamjerno, u smislu da je roditelj koji otušuje nesvjestan vjerojatnih rezultata svog ponašanja. Kada se identificira, takvo se ponašanje mora prepoznati i otkloniti.
- 3.5. Oba roditelja odgovorna su za zdrav razvoj svog djeteta, uključujući promicanje pravilnog odnosa ljubavi roditelja i djece, koji uključuje česte i redovite kontakte između djeteta, oba roditelja i njihove šire obitelji. Otuđenje negativno utječe na psihološki razvoj djeteta tako što sprječava prirodnu, zdravu vezu i odnos s roditeljem.
- 3.6. Otuđenje se obično razvija kada su roditelji razdvojeni ili razvedeni, a dijete se snažno udružuje s jednim roditeljem (preferirani roditelj ili otušujući roditelj) i odbacuje ranije zdrav odnos s drugim roditeljem (otuđenim roditeljem), bez legitimnog opravdanja.

- 3.7. Postoje slučajevi u kojima je zlostavljajuće ponašanje jednog roditelja toliko ekstremno da je potpuna ruptura odnosa njega i djeteta opravdana, ali ti slučajevi su rijetki i predstavljaju drugačiji oblik obiteljskog konflikta koji se označava kao „udaljavanje“. Ponovno, otuđenje se odnosi na odbijanje s nedovoljno opravdanim razlozima.
- 3.8. Utjecaj otuđujućih ponašanja roditelja na dječji psihosocijalni razvoj je značajan. Otušeno dijete, koje je uvjeren0 da je jedan od roditelja loš, nasilan, nevrijedan i koje ne opaža normativno roditeljsko ponašanje, može vjerovati da je ono samo na neki način nevrijedno, internalizirajući klevete o jednom roditelju, koji je dio djeteta. To također može voditi do teškoća u oblikovanju odnosa i veza s budućim partnerima i/ili vlastitom djecom te se povezuje s više dugoročnih negativnih posljedica poput anksioznosti i depresivnosti.
- 3.9. Također je važno naglasiti da se u toku sudskih procesa nakon razvoda ponekad javljaju lažne optužbe za nasilje u obitelji i/ili za otuđenje. Svaku od optužbi sud mora pažljivo razmotriti. Ponekad je u istoj obitelji prisutno psihičko zlostavljanje kroz otuđenje i fizičko ili seksualno zlostavljanje (što se naziva hibridnim slučajevima). Nema pouzdanih znanstvenih dokaza (suprotno anegdotalnim iskazima roditelja koji smatraju da su sudske presude pogrešne) da su muškarci ili žene skloniji dicanju lažnih prijava ili da sustav pravosuđa sustavno preferira očeve nad majkama (ili obrnuto), ili da optužba za jednu vrstu zlostavljanja „pobjeđuje“ optužbe za druge vrste zlostavljanja. Postoje rijetki slučajevi u kojima je zlostavljanje djeteta toliko izrazito da treba zabraniti svaki daljnji kontakt djeteta i roditelja, ali beskrupulozno je da razlog za to bude sama optužba/prijava drugog roditelja.

4. Otušujuća ponašanja roditelja i njihov utjecaj

- 4.1. Važno je i svrsishodno nadalje objasniti otušujuća ponašanja roditelja. Ta ponašanja, koja su rodno neuvjetovana, uočena su od strane stručnjaka mentalnog zdravlja, obiteljskih sudaca i odvjetnika u cijelom svijetu unazad više desetljeća. Postoji na stotine recenziranih članaka, poglavlja knjiga i drugih istraživačkih djela kvantitativne i kvalitativne metodologije vezano za ovaj fenomen, koji se nalaze u *peer-reviewed* publikacijama.
- 4.2. Otušujuća ponašanja roditelja su dakle:
- Opažljivi i mjerljivi dokazi (i time dokaz da PA postoji bez obzira na terminologiju koju netko preferira koristiti);

- Uzrok instrumentacije djece i emocionalne/psihološke štete po djecu, čime je oblik zlostavljanja u obitelji/obiteljskog nasilja/zlostavljanja djece.

4.3. Djeca sustavno izložena roditeljskom konfliktu imaju vjerojatnost za emocionalnu štetu.

Činjenica da su roditelji razdvojeni ne čini utjecaj te štete ništa manje zabrinjavajućim. Na djecu ne djeluje štetno samo otvoreno nasilje i agresivna dinamika; hostilnost i konflikti roditelja koji su česti, intenzivni i neriješeni također mogu imati utjecaj, stvarajući toksični stres u djetetu koji će se manifestirati kroz vrijeme, kroz psihološke teškoće, pa čak i psihijatrijske bolesti. To je Adverse Childhood Event (ACE) i time je javno zdravstveni problem s dubokom važnošću. Što je dijete duže bez kontakta s roditeljem, dublja je šteta; to znači da prijave o interferiranju jednog roditelja u odnos djeteta s drugim roditeljem moraju biti riješene što žurnije, kako bi se preveniralo pogoršanje. Nastavak prepoznavanja i definiranja otuđenja kao nasilja nad djetetom i u obitelji daje sudovima i stručnjacima u domeni socijalne skrbi potrebnu mogućnost žurne intervencije.

4.4. Raspon otuđujućih ponašanja, koji mogu uključivati članove šire obitelji, posebno bake i djedove, kao i roditelje, uključuju triangulaciju – usklađivanje djeteta s jednim roditeljem i odbijanje drugog. Zlostavljanje, djeteta, otuđenog roditelja i njegove obitelji, sastoji se od obrasca ponašanja, ponekad različitih oblika. Ovo su neki primjeri:

- Stvaranje lažnog narativa govoreći djetetu neistine i/ili iskrivljujući djetetova sjećanja na ponašanje otuđenog roditelja;
- Stalno prezentiranje otuđenog roditelja djetetu u negativnom svjetlu;
- Pružanje lažnih informacija trećim stranama kako bi se naštetilo otuđenom roditelju;
- Govorenje djetetu da otuđeni roditelj dolazi po njih, znajući da to nije istina, i puštanje djeteta da satima čeka roditelja koji ne dolazi;
- Stvaranje pritiska na dijete da osjeća vjernost/lojalnost prema njemu, na primjer, poručujući djetetu da ga neće voljeti ako 'izabere' otuđenog roditelja;
- Stvaranje pritiska/nagrađivanje djeteta da odbije otuđenog roditelja, da bude prema njemu prkosno, nasilno i/ili kažnjavanje djeteta kad ne udovolji tim željama otuđujućeg roditelja;
- Učenje i prisiljavanje djeteta da govori ili piše negativne ili lažne stvari o drugom roditelju stručnjacima i institucijama za zaštitu djece;

- Ponašanje prema djetetu kao prema najboljem prijatelju, traženje utjehe od djeteta kada se roditelj osjeća uzrujano, stavljanje djeteta „u sredinu“ kao komunikatora i posrednika, izlaganje djeteta detaljima sudskih postupaka (Parentification ili Adultification);
- Dopuštanje djetetu da odbija kontakt s drugim roditeljem na temelju trivijalnog ili percipiranog problema.

4.5. Utjecaj otuđenja na otuđenog roditelja uključuje:

- Strah da mu više neće biti dopušten smislen odnos s djecom i strah da ih više nikada neće vidjeti, što dovodi do akutne psihološke i emocionalne štete;
- Psihološka šteta zbog neželjenog odbijanja od strane vlastitog djeteta kroz okretanje djeteta protiv roditelja i uskraćivanje njegove naklonosti;
- Društvena stigma „odbačenog“ roditelja;
- Povećana razina anksioznosti i depresivnosti; u težim slučajevima postoje slučajevi suicida ili pokušaja suicida otuđenih roditelja;
- Financijski teret stalnog traženja pravnih sredstava radi održavanja kontakta i dokazivanja da se događa otuđenje;
- Smanjena radna ili akademska uspješnost, teškoće u privatnom životu i odnosima, koje proizlaze iz dvoznačnoga gubitka.

5. Otuđenje i drugi oblici obiteljskih konflikta

5.1. Postoji nekoliko razloga zašto se dijete može opirati kontaktu s roditeljem. Priroda ovog otpora i drugi čimbenici u obiteljskoj dinamici pomažu u utvrđivanju razloga odbijanja.

5.2. Djeca koja su umjereno do ozbiljno otuđena od roditelja ustrajno i dosljedno ih odbijaju i odbijaju komunicirati s njima ili ih vidjeti. U blažim slučajevima, ovaj otpor se najčešće vidi kada je dijete s otuđujućim roditeljem, a rjeđe kada je s drugim roditeljem. S vremenom, i kako otuđenost postaje sve ozbiljnija, povećava se otpor djeteta.

5.3. **Djeca koja su udaljena od roditelja, što znači da imaju opravdani razlog otpora prema njemu, kao u slučajevima zlostavljanja djece, uglavnom neće uporno i dosljedno odbijati tog roditelja. Dapače, zlostavljana djeca uglavnom imaju izraženu ambivalenciju prema roditelju počinitelju i mnoga od njih minimaliziraju zlostavljanje koje su doživjela. Ta djeca često štite i traže opravdanja za roditelja**

počinitelja – vjerojatno ga neće odbiti. Ova je značajka važna za razlikovanja djece koja su otuđena i udaljena od roditelja.

5.4. Neka su djeca uvučena u roditeljske sukobe i „zaglave u sredini“. Tada dijete doživljava ono što se naziva sukobom lojalnosti. Ova se obiteljska dinamika razlikuje od otuđenja jer u ovom slučaju dijete želi održati pozitivan odnos s oba roditelja. Dijete je u teškoj situaciji jer oba roditelja pokušavaju utjecati na dijete da izabere njihovu „stranu“, što može učiniti dijete povučenim i manje bliskim s oba roditelja. Ponekad, dijete će na kraju izabrati stranu u ovom sukobu i odbiti jednog roditelja kako bi prestalo biti u sredini. U takvim slučajevima dijete se na kraju otuđuje od roditelja.

5.5. Djeca koja su otuđena od roditelja pokazuju nekoliko ponašanja koja klinička i znanstvena istraživanja pronalaze jedinstvenima za ovu skupinu djece, što znači da nije vjerojatno da će se naći kod djece u sukobu lojalnosti ili djece udaljene od svojih roditelja.

Ta ponašanja su:

- Kampanja ocrnjivanja: Dijete se opetovano žali na jednog roditelja, svakome tko ga želi slušati. Dijete je usvojilo negativan stav koji otuđujući roditelj ima prema otuđenom roditelju.
- Frivolna racionalizacija prigovora: Naveden je nerazuman ili luckast razlog za odbijanje roditelja (npr. mama ili tata su „dosadni“). Djeca koja su otuđena također će zamjerati roditelju daleko dulje od većine djece (npr. kažnjeni su zbog kršenja pravila) i koriste tu situaciju kao opravdanje za svoje odbijanje. Naprimjer, dijete može tvrditi da su mama ili tata „zlostavljači“ jer su zabranili korištenje društvenih mreža tjedan dana i stoga odbija s njim/njom provoditi vrijeme tjednima ili mjesecima.
- Nedostatak ambivalencije: Dobri odnosi uvijek imaju ambivalenciju jer nijedna osoba nije potpuno dobra ni potpuno loša. Otuđena djeca obično ne pokazuju znakove toga: dapače, ona imaju psihološki splitting, tako da je odbačeni roditelj sav loš i zao, a preferirani roditelj je savršen, idealiziran i predstavlja sve dobro.
- Fenomen neovisnog mislitelja: Dijete se trudi reći ljudima da su njegova mišljenja baš njegova i da im mama ili tata nisu rekli da misle ili vjeruju ono što misle i vjeruju.
- Posuđeni scenariji: Dijete će gotovo doslovno ponavljati izraze koje koristi roditelj koji otuđuje, riječ po riječ, ili će opisivati priče i prošle događaje za koje ne bi moglo imati samostalna sjećanja/znanja (na primjer, tko je bio primarni skrbnik dok je

dijete bilo jako malo, razloge za roditeljski razvod). Neka djeca će također koristiti takve izraze da opišu otuđenog roditelja, koje uobičajeno ne koriste djeca njihove dobi, što ukazuje na „posuđivanje“ izraza od otuđujućeg roditelja (npr. 4 - godišnjakinja kaže da je mami ili tati potreban „seminar kontrole bijesa“ ili osmogodišnjak kaže psihologu da se „njegov glas treba čuti sukladno članku 12 Konvencije“).

- Automatska podrška/refleksna podrška: Dijete će automatski braniti otuđujućeg roditelja u svakom neslaganju ili svađi. Ta je automatska podrška najčešće evidentna među djecom čiji je osobni identitet izgubljen zbog spojenosti (stopljenosti) s roditeljem koji otuđuje, pa kritiku tog roditelja dijete doživljava kao kritiku sebe, i kritika dovodi u pitanje idealizaciju roditelja otuđitelja.
- Odsustvo krivnje: Dijete je vrlo nepoštivajuće i neprijateljski nastrojeno prema otuđenom roditelju bez vidljive krivnje. Dijete ne pokazuje brigu za osjećaje tog roditelja i utjecaj djetetovog ponašanja na njega.
- Širenje neprijateljstva: Šire se negativni osjećaji koje dijete ima prema otuđenom roditelju prema drugim ljudima povezanim s njim: očuhu/maćehi, široj obitelji, prijateljima, čak i kućnim ljubimcima. Iako ti pojedinci nisu učinili ništa loše, djeca ih 'mrze', prema njima pokazuju istu količinu neprijateljstva kao prema otuđenom roditelju. Iz perspektive djeteta, ako je odbačeni roditelj toliko loš, onda svi koji su s njim povezani moraju također biti loši.

5.6.Što dijete postaje ozbiljnije otuđeno, to su i ove manifestacije ponašanja sve izraženije.

5.7.Razlikovanje otuđenja od drugih oblika konflikata u obitelji može se pouzdano provesti koristeći petofaktorski model. Kad postoje dokazi o sljedećih pet čimbenika, tada je malo vjerojatno da je dijete udaljeno od roditelja (opravdano) ili da doživljava sukob lojalnosti:

- 1) Dijete odbija roditelja ili se opire kontaktu navodeći neopravdane razloge;
- 2) Dijete je prethodno imalo pozitivnu vezanost/odnos s odbijenim roditeljem;
- 3) Otušeni roditelj nije zlostavljao dijete niti ima značajne deficite roditeljskih kapaciteta;
- 4) Drugi roditelj koristi otuđujuća ponašanja kroz vrijeme; i
- 5) Dijete ima nekoliko ili većinu manifestacija otuđenja u svom ponašanju (5.5 gore).

6. Kritičari otuđenja (doslovan prijevod „klevetnici“, op.a.)

- 6.1. **Mnogo** je objavljenih znanstvenih i stručnih istraživanja o otuđenju i otuđujućem ponašanju roditelja iz cijelog svijeta u posljednjih 35 godina. The Center for Knowledge Management at Vanderbilt University Medical Center u SAD-u indeksirao je više od tisuću znanstvenih, recenziranih radova, poglavlja knjiga i dr. na ovu temu. Parental Alienation Study Group (www.PASG.info) također ima nekoliko bibliografskih jedinica objavljene literature otvorene za javnost. Istraživanja o otuđenju također dosljedno zadovoljavaju sudske kriterije za korištenje u procesima u Sjedinjenim Državama, Kanadi, Brazilu, Irskoj, Velikoj Britaniji i mnogim drugim zemljama.
- 6.2. Brojni kritičari otuđenja kreirali su prikaze o otuđenju koji se temelje na vrlo selektivnim (*cherry-picked*) i pristranim pregledima literature. Ovi dokumenti su u velikoj mjeri zanemarili ogromnu količinu znanstvenih dokaza o otuđenju i neprestano citiraju dezinformacije, a ta pristrana mišljenja promiče nekolicina zagovornika i odvjetnika (ne znanstvenika) koji zagovaraju tezu rodne pristranosti i nasilja, a neki od njih izravno namjerno prenose dezinformacije ili izvode ad hominem napade na stručnjake koji rade u ovom području.
- 6.3. Izvještaji i drugi dokumenti ovih kritičara također su se usredotočili na mali broj istraživačkih studija koje nisu uspješno replicirane i pokazale su ozbiljne metodološko-statističke greške, što ih čini nepouzdanima. Naprimjer, jedno istraživanje (koje nije recenzirano), koje je provela profesorica Joan Meier i koje se neprestano citira u anti-PA propagandi, ima preko 30 identificiranih metodoloških nedostataka, a podaci su prema riječima same autorice i suradnika „pojačani“ (aka manipulirani) kako bi dobili rezultate koje su priželjkivali. Pristrane studije poput ove ne bi se trebale koristiti u prilog bilo kakvoj promjeni zakonodavstva jer njihovi zaključci nisu pouzdani.
- 6.4. Kritičari također tvrde da sudske odluke prihvaćaju očeve tvrdnje o otuđenju ili odbijaju majčine navode o zlostavljanju, iako je to pogrešno. Ova pristrana, rodno uvjetovana agenda djeluje i protiv žena koje su otuđeni roditelji i onih koje su u srodstvu otuđenog oca i time su također pogođene otuđenjem.
- 6.5. Glasovi muških žrtava obiteljskog nasilja i otuđenja rijetko su uključeni u dokumentima i materijalima koje su stvorili spomenuti kritičari. „Crvenu zastavu“ pristranosti ovih skupina svakako podiže činjenica da su u primarnom i gotovo isključivom fokusu žene

žrtve i muškarci počinitelji nasilja. Takvo gledište pristrano je jer istraživanja na populacijama mnogih zemalja pokazuju da nema značajnih rodni razlika u viktimizaciji muškaraca i žena.

- 6.6. Narativ koji se provlači kod kritičara otuđenja je da su očeve tvrdnje da je otuđen zapravo lažne i korištene kao sredstvo daljnjeg zlostavljanja majke. Pri tome se ne prihvaća mogućnost da optužbe majki o obiteljskom nasilju ili otuđenju mogu biti neistinite, za što postoji jednaka vjerojatnost. **Nema nikakvih znanstvenih dokaza da su muškarci skloniji lažnim optužbama od žena (ni obrnuto)**, kao što ni sudske prakse ne pokazuju tu razliku. Sudovi donose presude na osnovu svih dokaza, vodeći se najboljim interesom djece.
- 6.7. Pitanje koje posebno zabrinjava je jesu li takvi parcijalni, neznanstveni, jednostrani napisi doživljeni znanstveno vrijednima i konkluzivnima od strane medija, politike i pravosuđa. Također je izrazito zabrinjavajuće da se koriste kako bi se pokušale uvesti promjene javne politike i zakona. Možemo bolje.

7. Zaključak

- 7.1. Konsenzus velike većine znanstvenika, istraživača, praktičara u polju mentalnog zdravlja i pravosuđa je da je otuđenje oblik psihološkog zlostavljanja i nasilja u obitelji; da su učinci na djecu ozbiljni i dugoročni; da su učinci na otuđene roditelje razarajući; i da nema statistički značajne razlike u broju muškaraca i žena kao počinitelja i žrtava.
- 7.2. Nesumnjivo, sudske odluke u predmetima koji se tiču djece moraju uzeti u obzir sve aspekte obiteljske dinamike, uključujući sve oblike zlostavljanja i obiteljskog konflikta. Postoji potreba za kvalificiranim stručnjacima koji će pomoći sudu u procjeni zlostavljanja i, ako postoji, njegove ozbiljnosti te toga kako bi isto trebalo utjecati na to s kim dijete živi i kako ostvaruje kontakte s drugim roditeljem.
- 7.3. Znanstveno istraživanje o otuđenju dramatično se ubrzalo u posljednjem desetljeću; ne vjerujemo da je slučajnost da je došlo do paralelnog povećanja širenja dezinformacija, što se događa u svijetu (<https://doi.org/10.1080/01926187.2021.1972494>) i što aktualno vidimo u Hrvatskoj.
- 7.4. Pokušaj isključivanja otuđenja kao oblika obiteljskog nasilja i zlostavljanja djece nema temelja te je potrebno odoljeti pritiscima skupina koje nastoje pokazati suprotno.

Za dodatne informacije pogledajte priložene dokumente i ovu vezu na “UK Parental Alienation Study“. Također se možete obratiti bilo kojoj od organizacija koje su pomogle u pripremi ovog dokumenta i odobrili širenje ovog podneska. Organizacije članice vrlo rado će podijeliti ili omogućiti pristup znanstvenim člancima koji podržavaju tvrdnje u ovom dokumentu.